

سیر مطالعاتی آثار

استاد شهید مرتضی مطهری رحمۃ اللہ علیہ

متنکر شهید
استاد
مرتضیٰ
مظہر

اسلام
و
نیارہے رمضان
جلد اول

□ مقدمه

مفروضات

ختم نبوت ← وَ لَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ (احزاب ۴۰)

جاودانگی دین: ختم نبوت و تضمین الهی ← إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (حجر ۹)

اصل تغییر و تحول

ضرورت پاسخگویی دین به نیازهای انسان ← تَبَيَّنَا لِكُلِّ شَيْءٍ (نحل ۸۹)

رسالت مسلمان

ضرورت شناخت اسلام ← محققانه و نه وراثتی

ضرورت شناخت مقتضیات ← معنای مقتضی

معنای مقتضی

تطبيق با پدیده‌های هر زمان

پدیده‌ها > { رو به پیشرفت / رو به انحراف } لزوماً قابل تطبيق نیست.

تطبيق با تقاضا و سلیقه مردم در هر زمان

پدیده‌ها > { رو به پیشرفت / رو به انحراف } لزوماً قابل تطبيق نیست.

تقاضاها و سلايق لزوماً ارزشمند نیستند.

تطبيق با احتیاجات زمان

تطبيق کلی ← ناصحیح
تطبيق جزئی: قبول احتیاجات واقعی ←

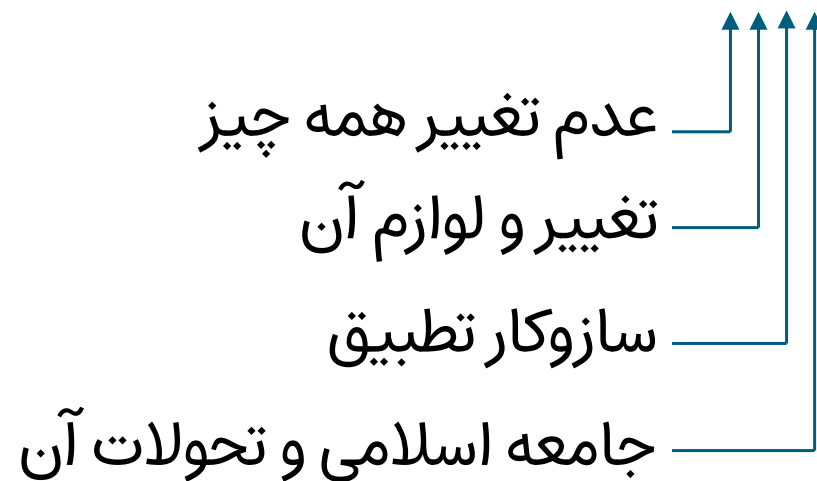
تعیین هدف و راه نیل
عدم تعیین ابزارها و وسایل
← صحیح

❑ شبهه فلسفی: سیال بودن طبیعت زمان و ثابت بودن اسلام

↑ ثابت بودن قوانین حاکم بر تحولات، علی‌رغم سیالیت طبیعت و زمان

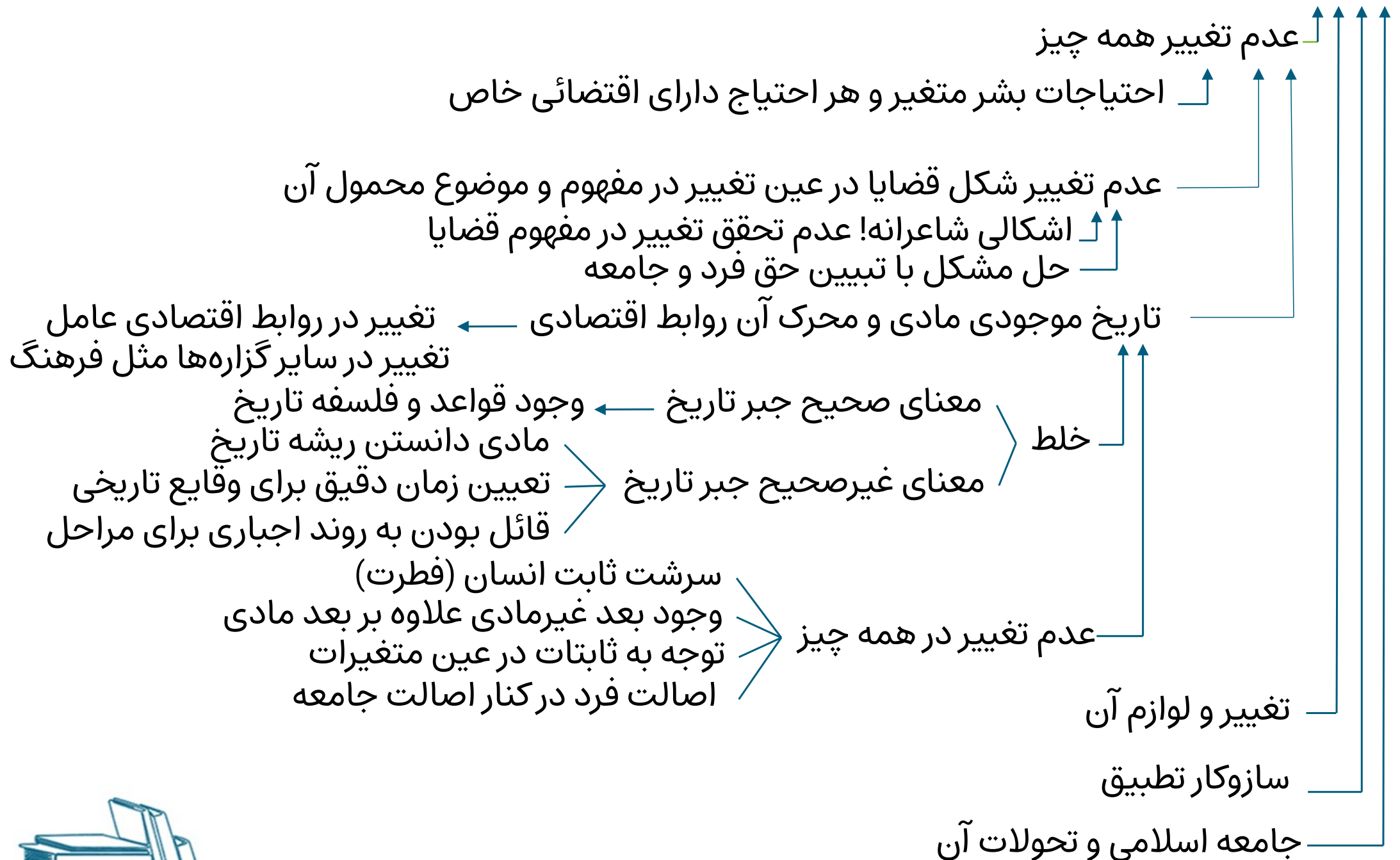
❑ شبهه اجتماعی: تغییر احتياجات اجتماعی بشر و ثبات دین

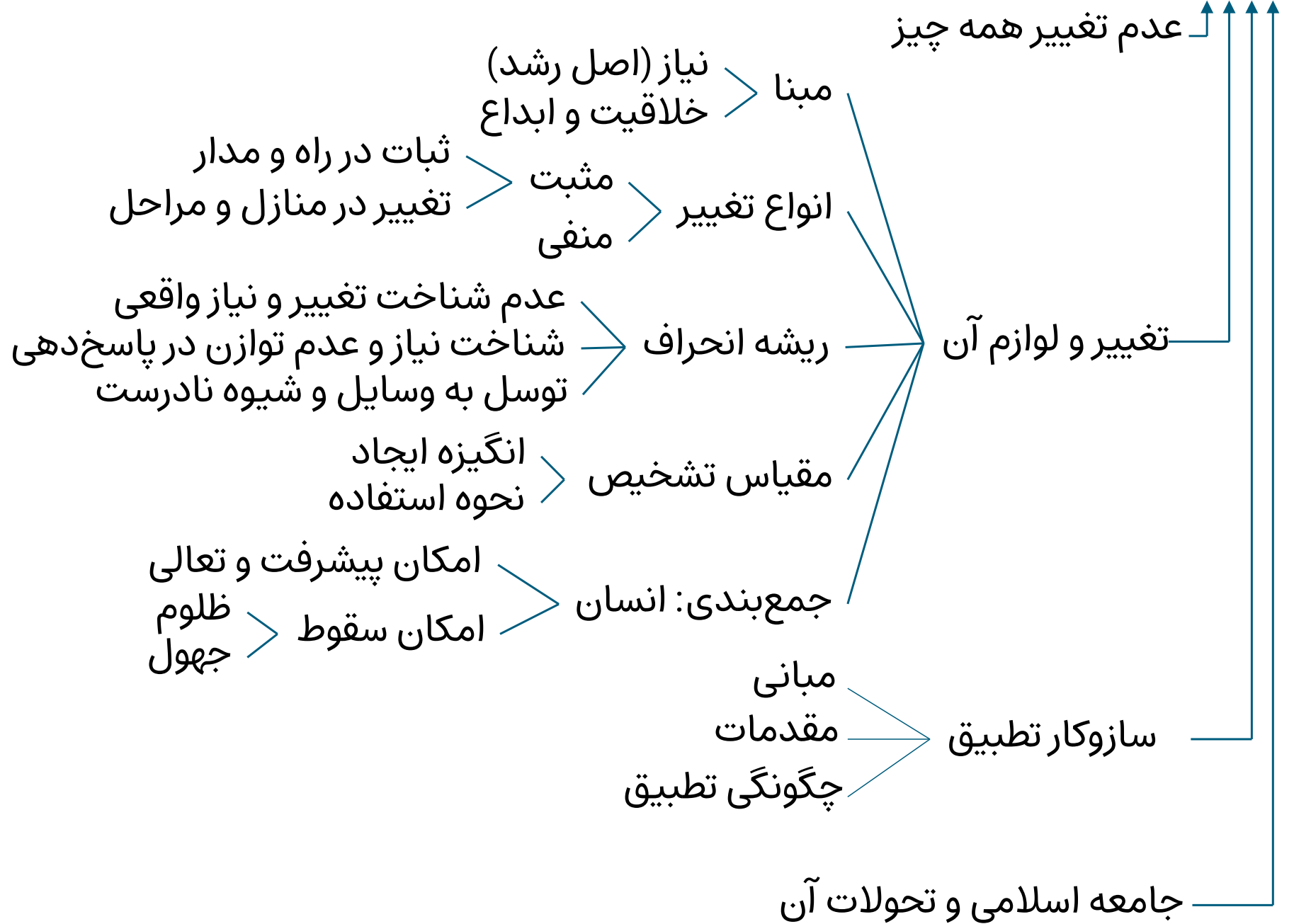
□ شبهه اجتماعی: تغییر احتیاجات اجتماعی بشر و ثبات دین

□ شبهه اجتماعی: تغییر احتیاجات اجتماعی بشر و ثبات دین

□ شبهه اجتماعی: تغییر احتیاجات اجتماعی بشر و ثبات دین

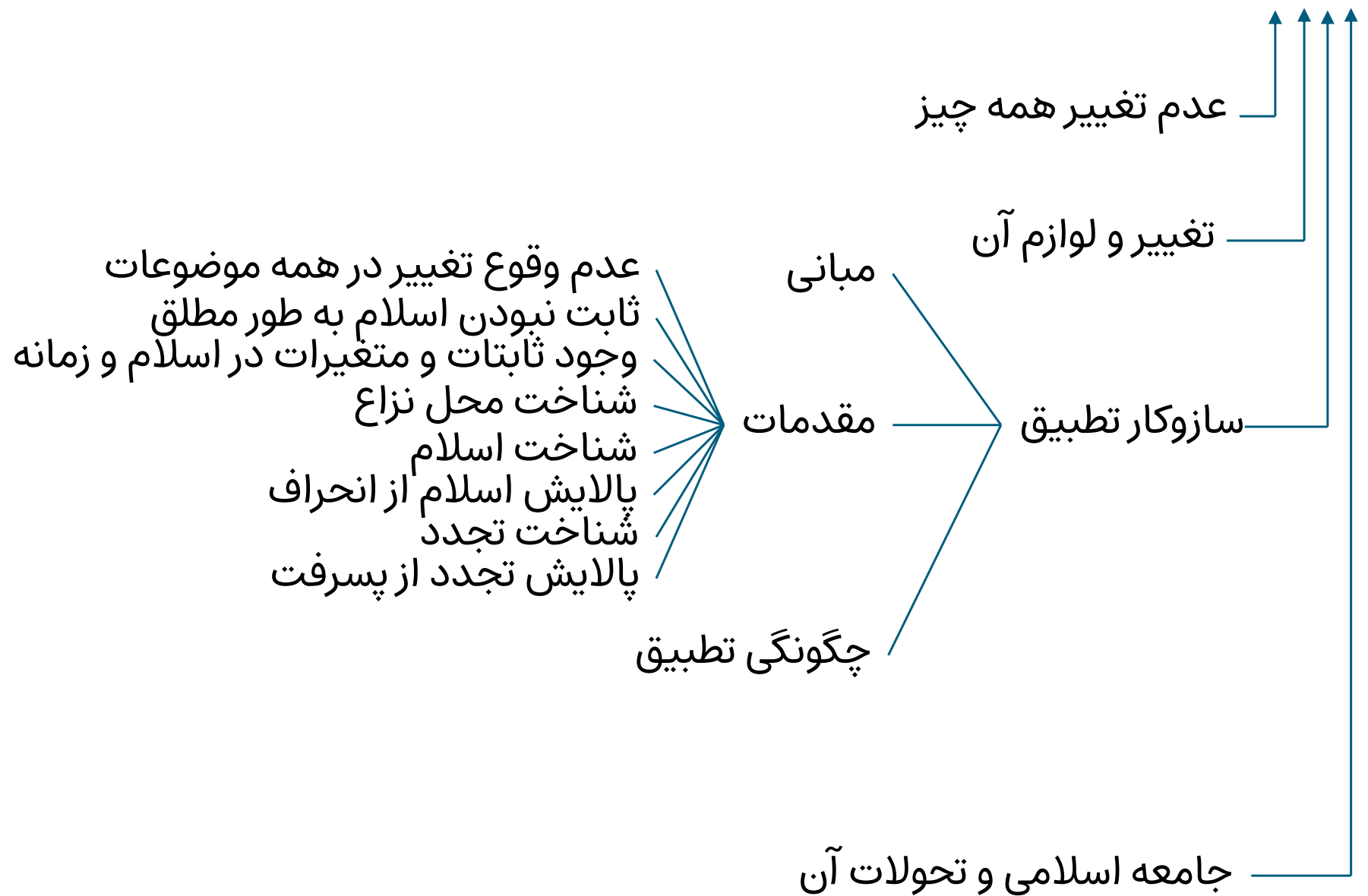

➤ مبانی

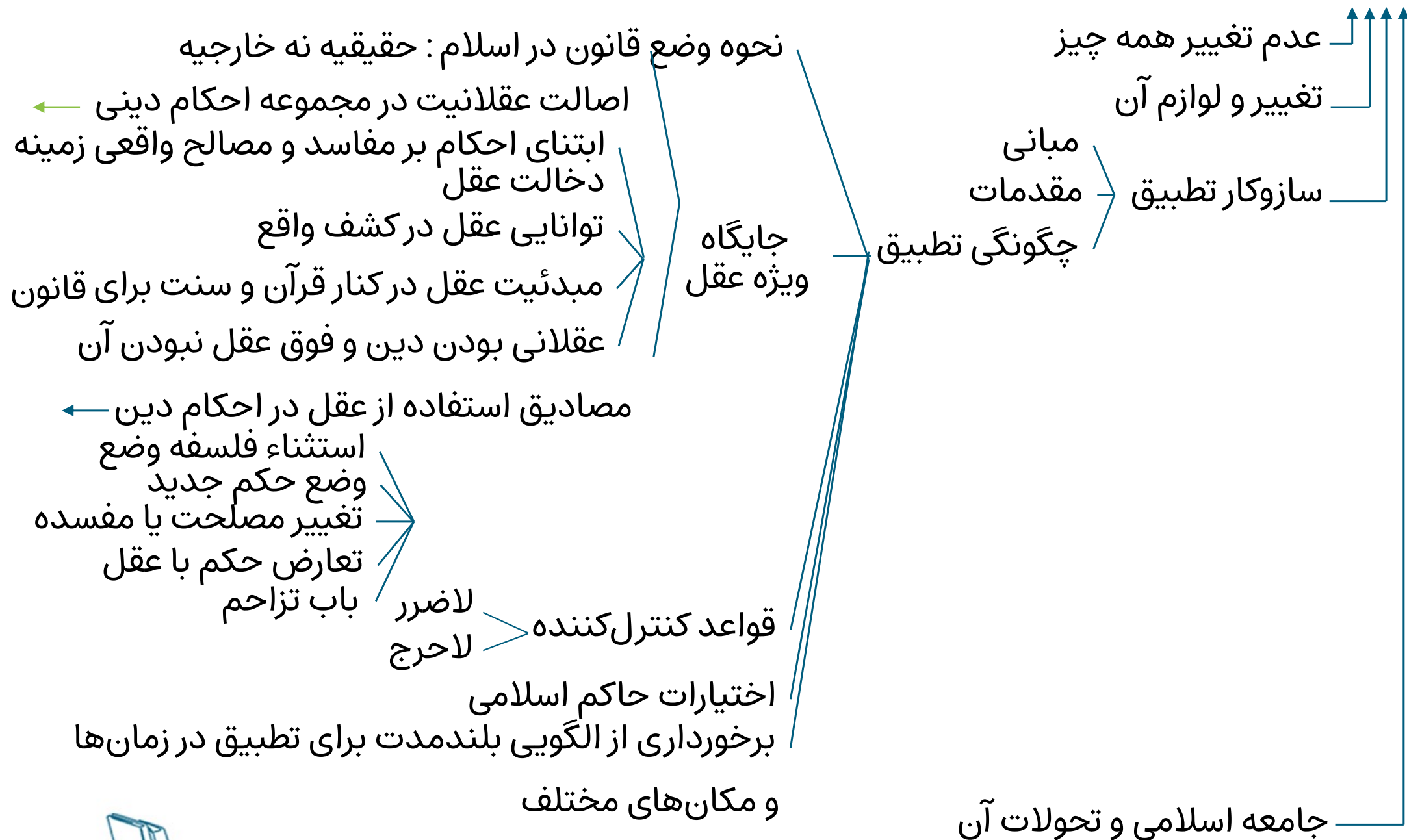
- تغییر در مقتضیات زمان، عامل ارسال رسل در زمان‌های مختلف
- هم‌معنا نبودن مقتضیات زمان با پیشرفت و مقدمه بودن آن نسبت به تغییر تمدن و مدنیت به صورت مطلق
- ارتباط تمدن با مدنیت و زندگی اجتماعی و پیشرفت در آن با پیشرفت در ابزار علم و صنعت
- عدم اقتضاء تغییرات تمدنی به تغییر در قوانین کلی
- تغییر در شرایع، مربوط به جریان کلی هدایت نوع انسان
- راه‌های هدایت > عقل و وحی
- وابستگی تغییر شرایع به استعداد بشر در فراگیری و حفظ قوانین الهی
- وقوع ختم نبوت با رسیدن عقل به درجه‌ای از کمال، به معنای توانایی او برای دریافت قانون
- عصر خاتمیت عصر تطبیق اصول ثابت دین بر حوادث و نیازهای زمان از طریق اجتهاد
- وجود سازوکار پویایی و تغییر در خود اسلام، نه خارج از آن
- وظیفه علما در قالب کشف، نه ابداع و در نتیجه بی‌معنا بودن توسعه دین
- وظیفه علما تطبیق مسائل با اصول، نه ابداع اصول

□ شبهه اجتماعی: تغییر احتیاجات اجتماعی بشر و ثبات دین

□ شبهه اجتماعی: تغییر احتیاجات اجتماعی بشر و ثبات دین

□ شبهه اجتماعی: تغییر احتياجات اجتماعی بشر و ثبات دین

عدم تغییر همه چیز

تغییر و لوازم آن

سازوکار تطبیق

جامعه اسلامی
و تحولات آن

رو به رشد

رو به پسرفت

ریشه: اعتدال و وسطیت دینی

مصادق: حرکت قرون اولیه هجری

ریشه: افراط و تفریط

خوارج: افراط و جمود

علمای ۴ گانه اهل تسنن

مصدق

مسئله جبر و اختیار

اخباریون
مشروطیت

قشری نگری
تکفیرگرایی
خلط مسئولیت
شکل و نتیجه

ابوحنیفه
مالک بن انس
شافعی
احمد بن حنبل

اشاعره: جبریون
قشری نگر
معتزله: تفویضیون
مفرط در روشن فکری

❑ شبهه اجتماعی: تغییر احتياجات اجتماعی بشر و ثبات دین

